

Korijeni univerzalnih ljudskih prava 2

(.Montesquieu(1689-1747 .8

Dijeleći vrste prava, Montesquieu kaže:

Zakoni koji vladaju nad čovjekom proističu iz nekoliko vrsta prava:

1. Prirodna prava.
2. Božanska ili nebeska prava, koja su religijska prava.
3. Vjerska prava, koja su, u suštini, čuvari poretka religije.
4. Ljudska prava, koja su prema jednom tumačenju građanska prava. Kao što u jednoj zemlji svaka individua uživa građanska prava, u svijetu svaki narod uživa prava čovječnosti i, u okviru tih prava, svaki narod u svijetu ima ulogu jedne individue u svjetskoj zajednici.
5. Prava opće politike, koja su uzrokovala da ljudska vrsta stvori zajednice.
6. Prava posebne politike, koja se odnose na svako društvo.
7. Prava na osvajanje. Ova prava proističu iz toga da jedan narod može i hoće, ili je bio primoran da napadne drugi narod i nužno ga dovede pod svoje ovlasti.
8. Individualna građanska prava u okviru kojih svaka individua u jednom društvu može sačuvati svoj imetak i život od ugnjetavanja drugih osoba.
9. Porodična prava ili kućna prava. Ova prava proističu iz toga što društvo nije sastavljeno samo od individua, nego je sastavljeno od porodica i njima za života trebaju posebna prava i način vladavine.[24]

U Montesquieuovoj klasifikaciji vrsta prava – koju smo naveli – postoje dijelovi za kritiku i raspravu, koje ovdje nećemo analizirati. To se posebno odnosi na sedma prava, to jest prava na osvajanje i okupaciju. Montesquieu izvorište ovih prava objašnjava ovako: "Prava na osvajanje.

Ova prava proističu iz toga da jedan narod može i hoće, ili je bio primoran da napadne drugi narod i nužno ga dovede pod svoje ovlasti."

Ljudsko izvorište tih prava odnosi se samo na posljednji dio, koji kaže: "ili je bio primoran", jer osvajanje i okupiranje sa željom, moći i motivom za dominacijom, ekspanzionizmom ne nastaje pravno. A ako i može imati pravno izvorište, onda se to odnosi na ugroženi narod koji je izložen

agresiji i ubijanju, a to je pravo ozbiljne odbrane svoga života na svaki mogući način i na rušenje dominacije agresora nad svojim društvom. Međutim, četvrta prava koja je Montesquieu .naveo predstavljaju vrhunac veličine i vrijednosti

(Thomas Paine (Tomas Pejn .9

Thomas Paine, rođen 1737. godine, kaže:

U čovjekovoj prirodi usađen je uspavani osjećaj koji će, ako se tokom života na neki način ne probudi, sa njim otići u grob. Ovaj osjećaj je upravo onaj osjećaj prepoznavanja i očekivanja potpunog ostvarenja prirodnih prava koji treba biti probuđen u ljudima kako bi vidjeli da se nalaze u lancima ropstva i kako bi pokušali te lance skinuti s ruku i nogu.

Paine je stalno ukazivao da su sreća i sloboda potrebe ljudske prirode koja je pod stalnom prijetnjom i čovjek, da bi osujetio i neutralizovao uticaje te prijetnje, treba upoznati svoja prirodna prava, stalno ih isticati i od nadležnih tražiti njihovo priznanje.[25]

Po mišljenju Painea, društvena i politička prava proističu iz prirodnih prava, jer čovjek, prema prirodnom određenju, ima pravo da svoju egzistenciju sačuva od opasnosti i da uživa u blagodatima sigurnosti, a ako čovjek bude prepušten samom sebi, ono što mu prirodno i istinski pripada on neće moći osigurati ili sačuvati. Prema tome, čovjek sklapa društveni ugovor kako bi mu zajedničkim dogovorom i naporom bio omogućen nastavak života. Uz sve to, Paine je smatrao da društveni ugovor, ni u kom slučaju i vremenu, ne treba ugroziti prirodna prava [individua, jer su svi temeljni društveni zakoni proizvod prirodnih zakona].[26]

Ljudska prava u Ustavu Francuske .10

Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima usvojena 28. augusta 1789. neodvojivi je dio Ustava usvojenog 3. septembra 1791. godine i ima jedan uvod i sedamnaest članova. Naravno, u ovom Ustavu su korišteni Deklaracija o pravima Engleske od 13. februara 1689. godine, Deklaracija o nezavisnosti kolonija Amerike od 4. jula 1776. i Ustav Sjedinjenih Država Sjeverne Amerike od 17. 9. 1787. godine.[27]

Francuski revolucionari u ovom bitnom činu bili su inspirisani doktrinom prirodnih prava koja za sve ljude predviđa jednaka prava i protiv je posebnih privilegija.[28]

U Deklaraciji o ljudskim i građanskim pravima Francuske iz 1791. godine govori se, također, i o prirodnim pravima koja su jasna i neporeciva.[29]

U Ustavu Francuske 1791. godine navedeno je: "Pripadnici društva imaju jedan niz svetih, očitih i neporecivih prirodnih prava. Neobaviještenost odgovornih o postojanju ovih prava ili

njihovo nepoštivanje jedini je razlog nevolja i nesreća ljudskog društva.” Spomenuti dokument zatim navodi ovlaštenja pod nazivom “Ljudska prava koja se priznaju pripadnicima društva”, i to na sljedeći način:

1. član: Ljudi se rađaju jednaki i slobodni i, prema tome, trebaju tokom cijelog svog života uživati slobodu i jednakost u pravima. Društvene razlike dozvoljene su jedino kada to iziskuju opći interes i koristi.
2. član: Svrha političkih društava je upravo čuvanje i zaštita prirodnih prava ljudi, a njihova prava su: sloboda, pravo vlasništva, sigurnost i pravo na odbranu od nasilja.
3. član: Pravo na vladavinu (suverenitet) proističe iz samog naroda i nijedna osoba niti klasa iz naroda ne može vladati, osim kao predstavnik naroda.
4. član: Sloboda podrazumijeva da osobe mogu činiti sve što smatraju ispravnim i neophodnim, pod uvjetom da njihovo djelovanje ne narušava slobodu drugih. Prava individua mogu biti ograničena samo putem zakona.
5. član: Zakon može zabraniti djela koja su štetna za društvo. Svako djelo koje zakonski nije zabranjeno je dozvoljeno i legalno i niko ne može biti primoran na djelo koje nije predviđeno zakonom.
6. član: Zakon predstavlja i manifestuje opću volju i sve osobe mogu, lično ili putem svojih predstavnika, učestvovati u njegovom koncipiranju.
7. član: Sve osobe su u pogledu podrške i kažnjavanja jednake pred zakonom i oni koji su u pogledu saznanja i moralne podobnosti jednaki imat će pravo stizanja do državnih pozicija i zapošljavanja na javnim funkcijama.
8. član: Zakon može odrediti samo one kazne čija je potreba i nužnost očita. Nijedna osoba ne može biti kažnjavana, osim na osnovi zakona koji je usvojen, objavljen i stavljen na izvršenje prije činjenja krivičnog djela.
9. član: Svaka osoba se smatra nevinom, osim ako se dokaže njena krivica, i za svaku represiju nad optuženim, koja nije neophodna, njen izvršilac će biti strogo kažnjen.
10. član: Nijedna osoba ne može zbog uvjerenja – pa čak i vjerskog uvjerenja – biti izložena progonu, pod uvjetom da izražavanje tog uvjerenja ne remeti javni poredak.
11. član: Budući da je širenje ličnih uvjerenja i izražavanje mišljenja jedna od temeljnih privilegija individua, svakoj osobi je dozvoljeno da slobodno govori, piše i objavljuje ono što je napisala. Međutim, zloupotreba ovog prava u slučajevima određenim zakonom bit će sankcionisana.
12. član: Garantovanje ljudskih prava iziskuje postojanje snaga reda koje su uspostavljene radi općeg interesa, a ne za one koji njima rukovode.

13. član: Za izdržavanje snaga reda i osiguranje njihovih troškova određuje se porez. Porez treba biti određen u skladu s mogućnostima poreznih obveznika.

14. član: Narod ima pravo, lično ili preko svojih predstavnika, potvrditi nužnost uspostavljanja poreza i slobodno se složiti s njim, te određivati izvor, razrez, način prikupljanja, period, kao i nadgledati njegovu potrošnju.

15. član: Društvo ima pravo sve državne službenike pozvati na odgovornost u vezi s dužnostima koje su im povjerene.

16. član: Zajednice koje ne poštuju ljudska prava i podjelu vlasti tretiraju se kao neustavne.

17. član: Budući da je pravo na imovinu sveto i neotuđivo pravo, nikome se ne može oduzeti imovina, osim u slučaju da to iziskuje javni interes, i to pod uvjetom da je prethodno određena pravedna cijena imovine i da se ona, prije preuzimanja, isplati vlasniku.

Navedeno su odredbe Deklaracije o ljudskim pravima od augusta 1789. Princip nacionalnog suvereniteta, slobode i jednakosti uvršten je u veliki dio narednog Ustava Francuske i zvanično je priznat.

Spomenuti principi su u 19. stoljeću prošireni i u druge zemlje i ušli su u njihove ustave.[30] Ustav usvojen 1795. godine sadrži 377 glavnih članova, od kojih se 31 član odnosi na ljudska prava i obaveze. Ovaj zakon počinje rečenicom: Narod Francuske u prisustvu Vrhovnog Bića objavljuje sljedeću Deklaraciju, koja sadrži prava i obaveze čovjeka.[31]

U Ustavu iz 1848. u drugom poglavlju (čl. 2-17) uspostavljena su prava za individue koja, u [slučaju upotrebe, mogu biti korisna u Univerzalnoj deklaraciji prava sa stanovišta Zapada].[32]

Deklaracija o pravima i obavezama čovjeka

Deklaracija o pravima i obavezama čovjeka, koja je moto Ustava iz 1795. godine, ima sljedeće :članove postavljene na dvije osnove, prava i obaveze

a) Prava

član: Osobe koje žive u društvu imaju prava koja podrazumijevaju slobodu, jednakost, .1

sigurnost i pravo vlasništva.

2. član: Sloboda podrazumijeva da individue mogu činiti šta god žele pod uvjetom da njihova djela ne narušavaju prava drugih.

3. član: Jednakost podrazumijeva da su "zakoni zaštite" i "kazneni zakoni" jednaki za sve. Princip jednakosti je nespojiv i kontradiktoran s klasnim razlikama i nasljednim privilegijama.

4. član: Sigurnost ili rasterećenost iziskuje da uprava društva (odgovorni) osiguraju sredstva očuvanja prava ljudi.

5. član: Pravo vlasništva podrazumijeva da osobe, na svaki način koji smatraju neophodnim i korisnim, raspolazu svojom imovinom i iskorištavaju njene prihode te, također, plodove svog rada i profesije.

6. član: Zakon je manifestacija javne volje koja se ispoljava preko većine naroda ili većine predstavnika naroda.

7. član: Djela koja zakonski nisu zabranjena trebaju biti dozvoljena. Niko nije obavezan da ne čini ono što nije predviđeno zakonom.

8. član: Niko ne može biti pozvan na sud, optužen i uhapšen, osim u slučajevima određenim zakonom i poštivajući procedure koje je zakon predvidio.

9. član: Oni koji lično ili preko drugih vrše nelegalna djela smatraju se krivcima i moguće ih je kazniti.

10. član: Svaka vrsta grubosti koja nije neophodna da bi se osigurao zatvorenik treba biti strogo kažnjena.

11. član: Niko ne može biti osuđen, osim nakon saslušanja odbrane i njegovim pozivanjem na suđenje.

12. član: Kazne koje se određuju zakonom ne prelaze potrebnu granicu. Vrsta kazne treba da odgovara značaju krivičnog djela.

13. član: Svaki postupak kojim se pooštravam kazna predviđena zakonom smatra se zločinom.

14. član: Nijedan zakon, bilo građanski ili kazneni, ne može se retroaktivno primjenjivati.

15. član: Svako može u skladu sa svojim vremenom i poslom prihvatiti odgovornost, ali nikom nije dozvoljeno da se prodaje i niko ne može biti izložen trgovini.

16. član: Porez se uspostavlja za osiguranje javnih interesa i treba da se određuje i naplaćuje uzimajući u obzir imovinsku moć oporezovanih.

17. član: Suverenitet proističe iz svih osoba.

18. član: Nijedna osoba i nijedna grupa ne mogu se smatrati izvorom suvereniteta.

19. član: Niko nema pravo vladati ili obavljati javnu funkciju bez zakonskog predstavništva.

20. član: Svaka osoba ima pravo da direktno ili indirektno učestvuje u uspostavljanju zakona,

izboru predstavnika naroda i zvaničnika vlade.

21. član: Javna dužnost ne može biti prisvojena.

22. član: Društvena sigurnost nije moguća bez podjele vlasti i određivanja granica obaveza
.svake od njih i bez odgovornosti namještenika

b) Obaveze

član: Deklaracija o pravima za zakonodavce predviđa neke obaveze. Čuvanje i osiguranje .1
društva iziskuje da sve osobe koje sačinjavaju zajednicu budu upoznate sa svojim obavezama i
da preuzmu njihovo izvršenje.

2. član: Sve obaveze čovjeka proističu iz sljedeća dva principa koji su rukama prirode upisani u
srca ljudi. Jedan je da ono što ne želite da bude učinjeno vama, ni vi ne činite drugima. Drugi je
da svima činite dobro kako bi i oni vama činili dobro.

3. član: Obaveze svake osobe prema društvu podrazumijevaju da brani društvo, da mu služi i
da se pokorava zakonima i da poštuje one koji uspostavljaju zakon.

4. član: Onaj ko nije dobar čovjek, dobar otac, dobar brat, dobar prijatelj i dobar suprug, nije
moguće da bude dobar član društva.

5. član: Onaj ko uistinu i iskreno ne slijedi zakone, nije moguće da bude dobar čovjek.

6. član: Onaj ko javno krši zakon, sa društvom je u stanju rata.

7. član: Onaj ko očito ne krši zakon, ali vješto i varkom odbija da ga poštuje, vrijeđa društvo i
predstavlja se kao nedostojan dobra i poštovanja.

8. član: Postojanje poljoprivrede, proizvodnih aktivnosti, sredstava rada i društvenog poretka
zavisi od postojanja i opstanka privatnog vlasništva.

9. član: U slučajevima gdje zakon propisuje, svaki član društva je obavezan, zbog očuvanja
slobode, jednakosti i nezavisnosti, staviti se na raspolaganje domovini.

Ustav iz 1946. godine ima jedan uvod i 106 članova podijeljenih u 12 poglavlja. Autori
spomenutog Ustava su u njegovom uvodu potvrdili prava i slobode koje je za ljude predvidjela
Rezolucija o ljudskim pravima od 26. augusta 1789. godine. Pored toga, Ustav obznanjuje
političke, ekonomske i društvene privilegije i garancije koje su u sadašnjem vremenu
neophodne:

- Svaka individua, bez obzira na rasu, religiju i politička uvjerenja, ima sveta i neporeciva prava.
- Žena i muškarac su u svakom pogledu jednaki u pravima.

- Osobe koje su iz političkih razloga progonjene u drugim zemljama mogu na teritoriji Francuske postati azilanti.
- Svi mogu putem zanatskih unija braniti svoja prava i interese i svaka individua ima pravo i dozvolu na osnovi svoje procjene i interesa prihvatiti članstvo u nekoj od zanatskih unija.
 - Pravo na štrajk u okviru zakona je zagarantovano.
- Svaki zaposleni čovjek ima pravo da preko svojih predstavnika učestvuje u određivanju uvjeta kolektivnih ugovora i da nadgleda ekonomske institucije.
 - Imovina i ustanove koje su od općeg značaja ili imaju istinski ekskluzivitet trebaju biti u vlasništvu društva.
- Nacija garantuje sredstva širenja i napretka porodice i država je dužna da podržava djecu, trudnice i stare radnike te da im osigura sredstva za higijenu, uvjete sigurnosti, materijalnog spokoja i odmora.
- Osobe koje zbog starosti, psihičkog ili fizičkog stanja, ili nepovoljnog ekonomskog položaja ne mogu raditi, imaju pravo od društva zatražiti podršku.
- Narod Francuske potvrđuje i obznanjuje zajedničku i jednaku odgovornost svih Francuza u pogledu plaćanja poreza koji je uspostavljen zbog nacionalne tragedije i katastrofe.
 - Narod Francuske garantuje jednakost djece i odraslih u pogledu pristupa kulturi i profesionalnom odgoju. Obaveza je države da osigura besplatno i nereligijsko obrazovanje u svim školama.
 - Narod Francuske, s obzirom na svoju trajnu doktrinu, obavezuje se da će svoju politiku uskladiti s normama međunarodnog prava i da neće pokrenuti rat radi oduzimanja slobode i okupacije teritorije druge države.
- S obzirom na uvjet reciprociteta, narod Francuske je spreman da ograniči svoj suverenitet i upravljanje, u mjeri u kojoj je to potrebno i nužno za uspostavljanje međunarodnog mira.
- Francuska sa prekomorskim narodima, zanemarujući rasne i vjerske specifičnosti, sklapa uniju na osnovi jednakosti u pravima i obavezama.
- Uniju Francuske sačinjavaju narodi koji, s ciljem razvoja svoje civilizacije i podizanja nivoa svoga života i uspostavljanja sigurnosti, ostvaruju saradnju.
 - Narod Francuske, shodno svojoj drevnoj tradiciji, namjerava da narode čije je vođenje i upućivanje preuzeo na sebe, uputi ka slobodi i samostalnosti.
- Narod Francuske, izbjegavajući politiku kolonijalizma i autoritarnu vladavinu, svima garantuje pravo na zaposlenje na državnim položajima i korištenje gore navedenih individualnih i općih prava i sloboda.

Ovo su principi navedeni u uvodu Ustava iz 1946. godine.[33]

Prema navodima nekih istraživača ustava, narod Francuske je ovu Deklaraciju nazvao

“političko jevanđelje koje izražava vječna prava”. [34]

11. Katharina (Katarina) – njemačka naučnica s kraja 19. stoljeća

Nakon proučavanja ciljeva i pojma prava na osnovi njihovih izvora i porijekla, Katharina je pristupila istraživanju u kojem objašnjava: Ova tematika je vezana za pitanje objektivnih prava, jer su subjektivna prava proizišla iz njih, i porijeklo prava treba tražiti u naučnim mišljenjima škole prirodnih prava – posebno prirodnih prava u objektivnom značenju. U tom pogledu prirodna prava na temelju suštine prirode će podrazumijevati određena nužna pravila za sve ljude, bez obzira da li u njihovim i normama i principima ima uplitanja od Boga ili ljudi.

Ova prava uspostavljaju pravila o društvenom životu ljudi na osnovi kojih: Svakoj osobi treba dodijeliti ono što joj pripada; drugo: Ti ne treba da se ogriješiš prema nekome.

Logični rezultat ovih dviju zapovijedi je jasan i određen, bez potrebe za natprirodnim prosvjetljenjem ili odredbama realizacije, kao i: ti ne trebaš ubiti, ne trebaš krasti, ne trebaš lažno svjedočiti; također: ti trebaš platiti svoj dug, trebaš vratiti povjereno, trebaš ispuniti obećanje, trebaš poštovati vladavinu zakona.

Prema tome, prirodna prava, u objektivnom značenju, ne samo da nisu subjektivna i konačna nego su realna prava koja imaju vanjsku egzistenciju. Ovo su prirodna, opća i univerzalna prava i, bez uplitanja uzvišene volje, imaju realnu vrijednost u svim vremenima i zemljama. Prirodna prava nisu samo za to da otklone nedostatke zakona, nego su osnova na kojoj se temelji i razvija pravna organizacija.

Dakle, prirodna prava su neophodan temelj za realizaciju prava i bez njih neće postojati nikakva uređena organizacija ili sudska sigurnost, za čije je čuvanje vlast neophodno sredstvo. Bez prirodnih prava neće biti moguće nikakvo mjerilo za procjenu pravde u ljudskim zakonima i društvenim sistemima, niti će biti zamisliva prava među narodima, kao ni značenje i pojam svih ovih rasprava za upoznavanje ljudskih prava. U svakom slučaju, prirodna prava su neophodna [za čuvanje poretka i reda u životu te za napredak i razvoj ljudskih društava]. [35]

Montesquieu, Duh zakona, str. 724. i 725. [24]

[25] Ljudska prava i njihova evolucija na Zapadu, str. 207. i 213.

[26] Isto.

[27] Dr. Kasemzade, Ustav Francuske, str. 24.

[28] Ljudska prava i njihova evolucija na Zapadu, str. 193.

[29] Isto, str. 193.

[30] Dr. Kasemzade, Ustav Francuske, str. 25. i 26. Isto je navedeno i u knjizi Ljudska prava autora Asadullaha Mubeširija, str. 71-74, s malim razlikama u prijevodu na perzijski jezik.

[31] Ljudska prava i njihova evolucija na Zapadu, str. 197.

[32] Isto, str. 140.

[33] Dr. Kasemzade, Ustav Francuske u periodu od velike revolucije do 1946. godine, str. 190. i 191.

[34] Hasan Al-Hasan, Al-Qanun al-dusturi wa al-dustur fi Lubnan, str. 56.

[35] Musa Dževan, Osnove prava, str. 137. Navedeno prema knjizi: Nauka i tehnologija u .privatnom pravu, str. 209. i dalje